

ATELIERUL 1

Familia ca proiect existențial: cultura managementului familial

EDUCAȚIA FAMILIEI ÎN CONTEXTUL PROFESIONALIZĂRII CADRELOR DIDACTICE DIN PERSPECTIVA ÎNVĂȚĂRII PE TOT PARCURSUL VIEȚII²

*Larisa CUZNEȚOV, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea Pedagogică de Stat
„Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 378.126:37.018.256

Rezumat: Articolul conține un studiu teoretic care elucidează argumentele privind abordarea profesionalizării cadrelor didactice în contextul educației și consilierii familiei în instituția de învățământ. Totodată, redă sistemul de competențe necesare procesului vizat, impactul stilurilor pedagogice, clasificarea acestora conform criteriilor expuse; dificultățile pe care le întâmpină elevii și familia în cadrul procesului educațional, delimitându-le în dificultăți școlare și familiale. În final autoarea propune câteva strategii și perspective de abordare a profesionalizării studenților pedagogi în domeniul anunțat în titlul articolului.

Cuvinte-cheie: profesionalizarea studenților pedagogi, educația și consilierea familiei, instituție de învățământ, competența pedagogică, stil pedagogic, strategii și perspective de abordare a profesionalizării cadrelor didactice în formarea inițială

² Articolul este publicat în cadrul Proiectului *Fundamentarea paradigmei de profesionalizare a cadrelor didactice în contextul provocărilor societale*, cifrul proiectului: 20.80009.0807.45, din Programul de Stat 2020-2023, Proiectarea Strategică IV. Provocări societale, administrat de către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova.

Abstract: The article contains a theoretical study on family education in the context of teacher professionalization/initial training. The author specified the concepts of lifelong learning and self-directed learning, arguing their importance. The essential directions and strategies of family education and school-family-community collaboration are exposed, which would contribute to the efficiency of the professionalization of student teachers.

Keywords: family education, teacher professionalization, parenting skills training, student teachers, lifelong learning, self-directed learning.

Învățarea permanentă sau învățarea pe tot parcursul vieții, reprezintă o abordare relativ nouă, o coordonată și o finalitate importantă a pedagogiei postmoderne cu rădăcini destul de vechi, întrucât încă, întemeietorul pedagogiei, Ian Amos Comenius, în lucrarea sa fundamentală *Didactica magnă* (1657), a emis ideea educației și perfecționării pe parcursul întregii vieți, menționând faptul că *Tota vita schola est* [Apud 5, p. 28].

Cu certitudine că starea actuală a științelor educației, sporirea complexității procesului educațional în secolul XXI, condițiile socioculturale prezente, problematica lumii contemporane, dar și dificultățile pe care le parcurge școala și familia în postmodernitate, ne orientează tot mai insistent spre *învățarea pe tot parcursul vieții* / ÎTPV. În acest context, merită să menționăm că *învățarea pe tot parcursul vieții*, inclusiv profesionalizarea cadrelor didactice (aspect și parte componentă a ÎTPV a pedagogilor) denotă o deschidere duală:

- valorificarea posibilităților învățării/profesionalizării instituționalizate prin continuarea acțiunilor planificate de instituțiile de resort privind organizarea-desfășurarea activităților de studiere, consolidare, aprofundare și actualizare a cunoștințelor și competențelor profesionale a pedagogilor în cadrul formării continue (variate cursuri, activități de re/califi-

ficare desfășurate în universități sau centre specializate de formare continuă pe anumite domenii de activitate, școli de aplicație etc.).

- explorarea condițiilor și posibilităților ÎTPV, care presupune un proces de autoprofesionalizare prin *acțiuni de autoînvățare/autoinstruire/învățare – autodirijată* - (o permanentă studiere și cunoaștere autonomă, ghidată-dirijată de însăși persoana în cauză).

Deschiderea expusă mai sus nu reprezintă o noutate, ci mai degrabă este o constatare în baza analizei experienței avansate și literaturii de specialitate în domeniul vizat. Reieșind din cele expuse se cere o precizare a conceptelor de bază: *învățarea pe tot parcursul vieții și învățarea autodirijată* /independentă, autonomă. Așadar, dintr-o perspectivă generală, *învățarea pe tot parcursul vieții/ÎTPV* cuprinde: educația timpurie/ preșcolară; învățământul preuniversitar; învățământul superior; educația și formarea profesională continuă a adulților și desigur că educația și învățarea desfășurate în variate *Centre de consiliere și asistență a familiei destinate părinților*, inclusiv autoeducația și autoperfecționarea/ învățarea autodirijată. Evident că învățarea pe tot parcursul vieții se realizează în contexte de învățare formală, nonformală și informală. Indiferent de context, învățarea persoanei adulte tot mai mult și mai evident se configurează în jurul unor acțiuni autodirijate, întrucât individul matur este în stare să conștientizeze necesitățile și oportunitățile sale personale și profesionale, să planifice și să realizeze autoperfecționarea prin ansamblul elementelor de autoeducație, automonitorizare, autoreglare/ autodirijare. Anume această situație în științele educației a generat apariția și valorificarea conceptului de *învățare autoreglată/ autodirijată*. În viziunea noastră, procesul învățării pe tot parcursul vieții include acest tip de învățare. Învățarea pe tot parcursul vieții, în esență, reprezintă un proces continuu de

explorare a oportunităților flexibile de învățare, care permite corelarea învățării instituționalizate cu autoinstruirea persoanei. De fapt fiecare persoană decide pentru sine, de ce anume și când are nevoie a-și completa cunoștințele și a se auto/educa pentru dezvoltarea și împlinirea personală și profesională. Este bine cunoscut faptul că o mare parte de adulți aspiră spre avansarea în carieră, schimbarea locului de muncă, propria dezvoltare și spre eficientizarea îndeplinirii funcțiilor de familist și părinte. Astfel, indiferent de motiv și scop, adulții percep necesitatea de a învăța pe întregul parcurs al vieții.

În această ordine de idei, precizăm efectele *învățării pe tot parcursul vieții*. Anume ÎTPV, ne ajută să sporim nivelul culturii, inteligenței, să înțelegem mai bine oamenii, mediul, lumea din jurul nostru în complexitatea sa; ne oferă mai multe oportunități personale, profesionale și sociale, contribuie substanțial la îmbunătățirea autoeficienței și calității vieții. Evoluția tehnologiilor informaționale, dezvoltarea noilor forme și tehnologii industriale, agricole etc.; apariția unor noi profesii pe piața muncii, problemele care apar nu numai la nivel profesional, dar și la nivelul familiei, a vieții personale - reprezintă ansamblul de motive concrete și serioase, care influențează decizia persoanei cu privire la învățarea pe tot parcursul vieții [1; 2; 3; 8].

După cum am menționat, astăzi, concomitent cu abordarea *educației permanente/ învățarea pe tot parcursul vieții*, în științele educației, multiaspectual și pe larg, este folosit conceptul și stimulat procesul de învățare *autoreglată/ autodirijată*. Acesta deseori este perceput și considerat drept un deziderat inerent și important al ÎTPV, care, prin esența și funcția sa determină și orientează persoana în stabilirea, proiectarea și monitorizarea conștientă a duratei, intensității, periodicității eforturilor de învățare și autoperfecționare, contribuind chiar și la selectarea conținuturilor, a strategiei și tehnologiei de

achiziționare, completare, monitorizare autonomă a cunoștințelor și competențelor [6; 7].

Cercetătoarea Jeltsen Peeters consideră că *învățarea pe tot parcursul vieții* în cazul cadrului didactic este absolut necesară, întrucât valorificarea interesului cognitiv, a metacogniției elevilor în *Epoca Internetului* cere de la acesta o anumită pregătire și o re/actualizare permanentă, o prezentare-abordare-valorificare a cunoștințelor într-un mod inedit, original, dar și în conformitate cu particularitățile vârstei elevilor și a contextului curricular. Totodată cercetătoarea menționează un moment important, *învățarea pe tot parcursul vieții în societate nu merită a fi forțată, fiecare persoană decide independent ce să învețe, cum și pentru ce să învețe*. J. Peeters consideră că *nu se justifică acțiunile de a ne forța continuu sau a-i forța pe alții să fie mai productivi și mai eficienți. Totul are o limită. La urma urmei starea de bine, sănătatea și familia fiecărui individ sunt la fel de importante precum obiectivele legate de profesie și învățarea continuă* [6].

Noi susținem această idee, mai cu seamă partea ei finală, cu adevărat, în viziunea noastră, sănătatea și familia sunt valori foarte importante pentru orice profesionist. Se cunoaște faptul că persoana satisfăcută de starea sănătății sale și bunăstarea familiei va munci mult mai eficient și productiv, desigur că pedagogii, în acest sens, nu fac excepție. Învățând și autoperfecționându-se, fiecare persoană inteligentă, când găsește de cuviință, se străduie să facă față nu numai obiectivelor profesiei, ci și pentru a fi sănătos și a fi bun familist, a se dezvolta permanent.

Cercetătoarea J. Peeters, menționează în mod deosebit faptul că autoreglarea și învățarea autoreglată, adică gestionarea învățării reprezintă două competențe distincte în *Cadrul de referință LifeComp*, acesta, identificând nouă competențe esențiale pentru a trăi și prospera în secolul al XXI-lea [8]. În contextul dat, studiile de meta-analiză, spriginul acordat metacogniției și autoreglării în

ÎTPV se numără printre cele mai eficiente și îndelung studiate practici de predare și învățare. Se subliniază că învățarea autoreglată *reprezintă însuși nucleul învățării* și, atunci, plecând de la recomandările expuse în LifeComp, de la propria experiență și analiza literaturii de specialitate [1; 2; 5; 6; 7] am formulat câteva motive importante pentru argumentarea necesității de a se profesionaliza și a învăța pe tot parcursul vieții a cadrelor didactice, desigur că și într-un mod autonom și autodirijat:

- un stimul adăugător de ÎTPV pentru cadrele didactice considerăm implementarea în învățământul preuniversitar a ariei curriculare *Consiliere și dezvoltare personală* (2018). Evident că aspectul dat necesită o restructurare și inovare a consilierii elevilor și familiilor acestora în instituția de învățământ, ceea ce va contribui la autoperfecționarea competențelor specifice disciplinei nominalizate, dar și a competențelor cheie/ transversale de tip sociopsihopedagogic;
- este incontestabil faptul că toți pedagogii/cadrele didactice au nevoie de o informare și evaluare permanentă a cunoștințelor sale, susținută de o cunoaștere a noutăților din domeniul pedagogiei școlare, psihologiei vârștelor, psihologiei învățării, sociologiei educației, pedagogiei familiei, a metodicilor particulare/ pe discipline de studiu etc., care urmează a fi valorificate în procesul de predare-învățare-evaluare a elevilor și în consilierea educațională a acestora, inclusiv a părinților (pentru a evita axarea doar numai pe intuiție și sau numai pe experiența proprie);
- cadrele didactice eficiente percep și observă calitatea feed-backului cu elevii, analizează obiectiv cauzele succesului și ale insuccesului școlar, monitorizează relația cu părinții elevilor, încearcă variate modalități de comunicare și colaborare cu aceștia, ceea ce îi

- orientează spre autoperfecționare, ÎTPV, explorând și procesul învățării autodirijate;
- însuși procesul de predare-învățare-evaluare a elevilor în actualitate reprezintă un fenomen educațional complex, care solicită de la cadrele didactice competențe generale, transversale și specifice pentru a stimula elevii să învețe la capacitatea lor maximă, dezvoltându-le autonomia, creativitatea și inteligența, susținând și promovând învățarea formală /la ore și învățarea înafara orelor; pregătirea mai calitativă pentru teste/probe și examene, valorificarea optimă a tehnologiilor informaționale, dar și a surselor bibliografice etc.

Așadar, în contextul vizat, vom realiza un șir de precizări cu privire la autoperfecționarea și profesionalizarea cadrelor didactice pentru a spori eficiența muncii în colaborarea școală - elev - familie - comunitate. În primul rând, considerăm oportun să menționăm importanța aprofundării cunoștințelor teoretice cu privire la crizele, particularitățile de vârstă și de personalitate a copiilor și adulților; particularitățile învățării elevilor și adulților; specificul dezvoltării sistemului cognitiv la copii de variate vârste și la adulți; principiile și legitățile învățării; principiile și legitățile consilierii copiilor și adulților; strategiile consilierii psihopedagogice în instituția de învățământ; educația familială a copiilor, modalitățile de formare și consolidare a competențelor parentale etc.

În al doilea rând, propunem ca studiile de licență la facultățile pedagogice să fie îmbinate cu activitatea practică intermitentă, realizată în școlile de aplicație/instituțiile de învățământ (pe parcursul tuturor anilor de studii) în scopul familiarizării profunde a studenților pedagogi cu întregul proces educațional și întregul spectru de activități instructiv - educative/ formale și nonformale, desfășurate cu elevii și părinții acestora, inclusiv implicarea

reală a acestora în realizarea variatelor acțiuni pedagogice, ca de exemplu: pregătirea materialului didactic; obserarea și studierea comportării elevilor; observarea și studierea activității cadrului didactic în toate ipostazele profesiei; verificarea îndeplinirii temelor/sarcinilor pentru acasă a elevilor; consilierea elevilor și părinților; elaborarea proiectelor didactice și a scenariilor educațive; proiectarea și implicarea în colaborarea cu familia etc.

La fel, considerăm important ca studenții pedagogi să observe și să participe la diverse activități extracurriculare a elevilor; să se implice în desfășurarea activităților festive a școlii, a activităților nonformale; activităților desfășurate pentru părinți (ședințe de consiliere, adunări de părinți, conferințe practice, schimb de experiență etc.) etc.

În concordanță cu problema abordată elucidăm direcțiile esențiale de educație a familiei, care ar orienta studenții pedagogi în eficientizarea profesionalizării sale privind acest aspect:

- cunoașterea părinților cu programul activității, regulamentul instituției de învățământ, cu cerințele administrației, deciziile consiliului profesoral al școlii; cu proiectul de colaborare școală - familie - comunitate și conținutul activității comitetului/ consiliului părinților școlii și clasei;
- familiarizarea părinților cu *Convenția privind Drepturile Copilului* și cu instituțiile din țară, oraș, sat, care se ocupă de protecția drepturilor copilului;
- familiarizarea permanentă a părinților cu finalitățile și conținutul de bază al activităților curriculare pe disciplinele de studii;
- cunoașterea părinților cu finalitățile și conținutul activităților educative nonformale;
- implicarea părinților în activitățile de voluntariat a elevilor în procesul colaborării cu școala și comunitatea;

- implicarea părinților în activitățile de formare și autoperfecționare parentală (școli pentru părinți, ședințe de consiliere, conferințe practice, mese rotunde, axate pe schimb de experiență și practici bune etc.);
- vizite la domiciliu a familiilor defavorizate sau la cele care necesită ajutor psihopedagogic în domeniul educației copiilor;
- implicarea activă a familiilor în viața și activitatea instituțiilor de învățământ.

Implicarea activă a studenților masteranzi (programul *Consilierea și educația familiei*, UPSC) în variate activități reale de voluntariat de durată în colaborarea școală - familie - comunitate a demonstrat că anume acțiunile concrete, desfășurate cu elevii și părinții provoacă interesul acestora, motivându-i a frecvența programul de autoperfecționare și învățare autodirijată, elaborat împreună în cadrul acestei colaborări.

Experiența noastră susține eficiența valorificării următoarei **scheme în profesionalizarea studenților pedagogi: *studierea disciplinelor cadrului formal - implicarea paralelă a studenților în activități de voluntariat privind educația elevilor și familiei în instituția de învățământ - realizarea programului de practică profesională cu accent pe aspectele vizate - pregătirea și participarea la variate activități școlare axate pe colaborarea cu familia - desfășurarea proiectelor instituționale cu analiza și dezbateră impactului ulterior a acestora asupra colaborării universitate/facultate pedagogică - școală - familie - comunitate - elucidarea rezultatelor obținute în presa specializată.***

În viziunea noastră, implicarea pe întreaga durată de studii a studenților pedagogi în viața și activitatea școlii, reprezintă o strategie de abilităților și deprinderilor de învățare pe tot parcursul vieții a elevilor, paralel cu încitarea și motivarea părinților pentru acest proces.

Bibliografie:

1. Callo T. (coord. științ.). *Interogații pedagogice*. Chișinău: IȘE. Tipografia Impresum. 2017. 208 p. ISBN: 978-9975-48-106-9.
2. Cristea S. Competențele-cheie pentru educația permanentă/ Implicații interdisciplinare. *Didactica Pro...* nr.3. 2011. <https://ibn.idsi.md> (accesat la 01.04.2023).
3. Cuznețov Larisa. *Educația pentru familie din perspectiva educației permanente*. Cadru conceptual și metodologic. Chișinău: Primex com SRL. 2013. 141 p. ISBN: 978-9975-4253-2-2.
4. Cuznețov Larisa; Raileanu O.; Oloieru A. et al. *Profesionalizarea cadrelor didactice. Formarea inițială*. Ghid metodologic. Chișinău: UPSC.2021. 230 p. ISBN: 978-9975-46-568-7.
5. Cuznețov Larisa. *Tratat de educație pentru familie*. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM. 2008. ISBN: 978-9975-70-717-6.
6. Învățarea pe tot parcursul vieții: binecuvântare sau blestem. <https://www.schooleducationgateway.eu> (accesat la 24.03.2023)/
7. Învățarea autodirijată: o realitate mult mai profundă. J. Peeters. <https://www.schooleducationgateway.eu> (accesat la 27.03.2023).
8. LifeComp: The European framework for the personal, social and learningto learn key competence. Recomandări. <https://joint-research-centre.ec.europa.eu> (accesat la 26.03.2023).